

Economische migratie

Het bestuderen van economische migratie aan de hand van de beschikbare cijfers is complex. Er bestaat immers geen unieke databank met een globaal overzicht van dat fenomeen. De gegevens in dit verslag hebben telkens betrekking op een specifiek aspect van dit type migratie.

Alvorens tot de kern van de zaak te komen, dringen enkele inleidende opmerkingen zich op over:

1. Toegang tot het grondgebied om beroepsredenen

Om tot het Belgische grondgebied toegang te krijgen, moeten de onderdanen van bepaalde landen in het bezit zijn van een visum (zie de katern "Toegang tot het grondgebied"). De eerste gegevensbron betreft specifiek de **visa lang verblijf toegekend om beroepsredenen**.

- Deze statistieken hebben betrekking op de visumaanvragen die werden ingediend bij de Belgische ambassades en consulaten in het buitenland met het oog op een verplaatsing naar België en bij de Belgische posten aan de buitengrenzen van de Schengenruimte.
- De populatie betreft dus alleen onderdanen van derde landen die een visum lang verblijf aanvragen.
- De gegevens kunnen worden voorgesteld op basis van het jaar van de visumaanvraag of het jaar van de beslissing. Soms zitten er tussen de indiening van een visumaanvraag en de beslissing meerdere maanden. De beslissingen die in een bepaald jaar werden genomen hebben derhalve niet noodzakelijk betrekking op de aanvragen in datzelfde jaar.
- In eerdere edities van dit jaarverslag maakte Myria gebruik van gegevens afkomstig van de FOD Buitenlandse Zaken. Vanaf deze editie van het jaarverslag baseert Myria zich volledig op de brongegevens zoals afkomstig uit de EVIBEL-databank van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ).
- Het feit dat er aan een persoon een visum werd afgegeven biedt geen garantie dat die het Belgische grondgebied ook effectief heeft betreden. Sommigen halen hun visum nooit af of zullen het nooit gebruiken. De afgifte van een visum betekent evenmin dat de persoon de Belgische grens mag oversteken. Aan de grens wordt er een controle uitgevoerd die soms tot een weigering van effectieve toegang tot het grondgebied kan leiden, ondanks het bezit van een visum.
- De hieronder gepresenteerde gegevens hebben betrekking op de periode 2016-2023 en werden geraadpleegd op 22 mei 2024.

2. Toegang tot verblijf om economische redenen

Een tweede gegevensbron betreft de **eerste verblijfstitels uitgereikt op basis van een bezoldigde activiteit**.

- Deze statistieken hebben betrekking op de verblijfskaarten en -documenten die voor het eerst worden afgeleverd. Die worden gemakshalve de eerste verblijfstitels genoemd. Vreemdelingen die het Belgische grondgebied binnenkomen, of hier geboren worden, moeten zich laten registreren in de gemeente waar zij verblijven en krijgen dan een dergelijke verblijfstitel op basis van hun visumtype of machtiging tot verblijf.
- De populatie verderop in deze katern betreft zowel onderdanen van de EU als van derde landen, geboren in het buitenland.
- De hieronder gepresenteerde gegevens hebben betrekking op de periode 2010-2022.

3. Toegang tot werk voor derdelanders

Verschillende gegevens zijn daarop van toepassing, afhankelijk van het tewerkstellingsstatuut:

Toelating tot arbeid voor werknemers

Onderdanen van derde landen, die niet vallen onder de vrijstellingen (bijvoorbeeld personen die om een andere reden dan werk naar België zijn gekomen en wiens verblijfsvergunning de toegang tot de arbeidsmarkt vastlegt), mogen alleen in België werken als zij daarvoor vooraf een toelating tot arbeid hebben gekregen. Sinds de omzetting op 3 januari 2019 van de richtlijn rond de gecombineerde vergunning in wetgeving in de drie bevoegde gewesten en in de Duitstalige Gemeenschap zijn er nu *grosso modo* drie procedures mogelijk:

- **ARBEIDSKAART B:** De toelating tot arbeid voor werknemers die naar België komen om te werken voor **minder dan negentig dagen**. Ook voor specifieke vormen van tewerkstelling, zoals grensarbeid, werk als au-pair of een stage (die langer dan negentig dagen kunnen duren), moet een arbeidskaart B worden aangevraagd.
- **GECOMBINEERDE VERGUNNING BEPAALDE DUUR:** De toelating tot arbeid en verblijf voor werknemers die naar België komen om te werken voor **meer dan negentig dagen**. In principe wordt er een gecombineerde vergunning voor de duur van het arbeidscontract toegekend, en dat voor een periode van maximaal een jaar. Na deze periode moet er dus een hernieuwing worden aangevraagd. In de vier regio's wordt er daarvan in sommige gevallen afgeweken en is de maximale termijn verlengd tot drie jaar voor hooggeschoolde werknemers.
- **GECOMBINEERDE VERGUNNING ONBEPAALE DUUR:** Een werknemer kan een toelating tot de arbeidsmarkt voor onbepaalde duur bekomen na een bepaalde periode (twee, drie of vier jaar, afhankelijk van de bevoegde regio) te hebben gewerkt op basis van arbeidskaarten en/of gecombineerde vergunningen. Daarmee kan de werknemer om het even welke functie bij om het even welke werkgever uitoefenen.

Beroepskaarten voor zelfstandigen

De beroepskaart is de toelating die vereist is voor **onderdanen van derde landen** die een beroepsactiviteit als zelfstandige in België wensen uit te oefenen. Net als voor werknemers bestaan er daarbij eveneens vrijstellingen.

Toelatingen tot arbeid voor werknemers en beroepskaarten worden behandeld door de **gewesten en door de Duitstalige Gemeenschap**. Aanvragen voor een gecombineerde vergunning (bepaalde en onbepaalde duur) worden digitaal ingediend via eenzelfde **uniek loket**. Aanvragen voor een arbeidskaart B en voor een beroepskaart moeten nog worden ingediend via de site van de bevoegde regio.

De populatie van deze bronnen kan overlappen

Het is mogelijk dat eenzelfde persoon tijdens hetzelfde kalenderjaar in meerdere gegevensbronnen opduikt. Zo kan een onderdaan van een derde land een visum toegekend krijgen in het voorjaar om vervolgens in het najaar naar België te reizen en zich te registreren in de gemeente waar hij of zij verblijft. Deze persoon ontvangt dan in hetzelfde jaar zowel een visum als een eerste verblijfstitel.

Dat hoeft uiteraard niet altijd het geval te zijn. Zo kunnen bepaalde personen visumvrij reizen, geboren worden in België, al een eerste verblijfstitel bekomen hebben in het verleden, ...

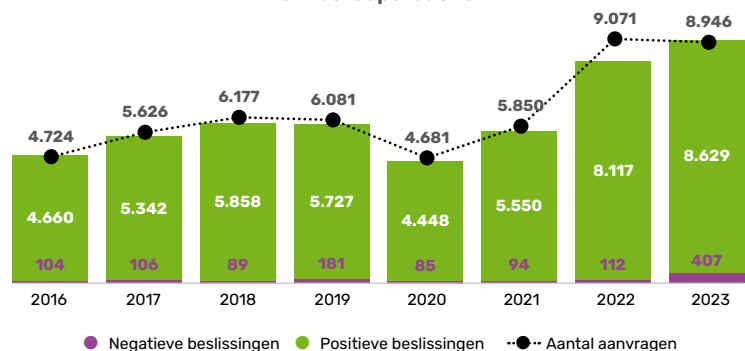
1. Toegang tot het grondgebied om beroepsredenen

Visa lang verblijf

In 2023:

- Werden er 8.946 aanvragen geregistreerd voor een visum lang verblijf omwille van beroepsredenen, een aantal dat vergelijkbaar is met dat van het jaar voordien.
- Werden er 9.036 beslissingen genomen, waarvan **8.629 positieve (95%)** en **407 negatieve (5%)**.

Aantal aanvragen en beslissingen voor visa lang verblijf om beroepsredenen

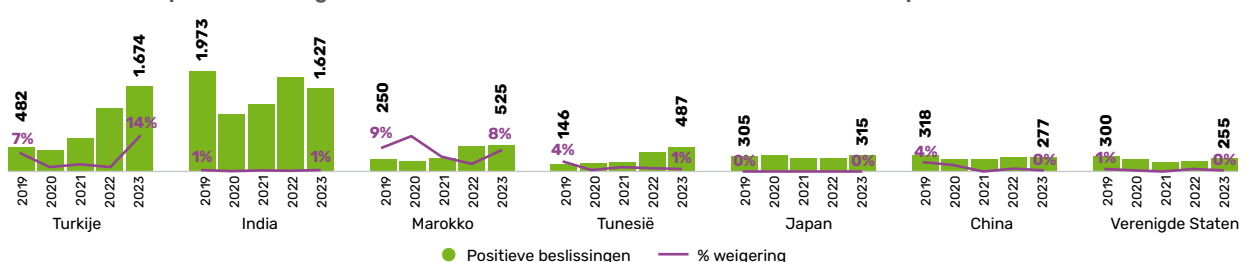

De stijging van het aantal negatieve beslissingen valt hoofdzakelijk te verklaren door het grote aantal weigeringen voor aanvragers met de Turkse nationaliteit. Hun gemiddelde weigeringspercentage loopt op tot 14% (dat komt van 2% in 2022). In het voorjaar van 2023 hebben de regionale en

federale overheden meerdere visumaanvragen uit Marokko en Turkije geweigerd omwille van vermoedelijke fraude.

Toch is Turkije de voornaamste nationaliteit van begunstigden. Aan hen werden er iets meer visa toegekend dan aan de traditionele koploper India.

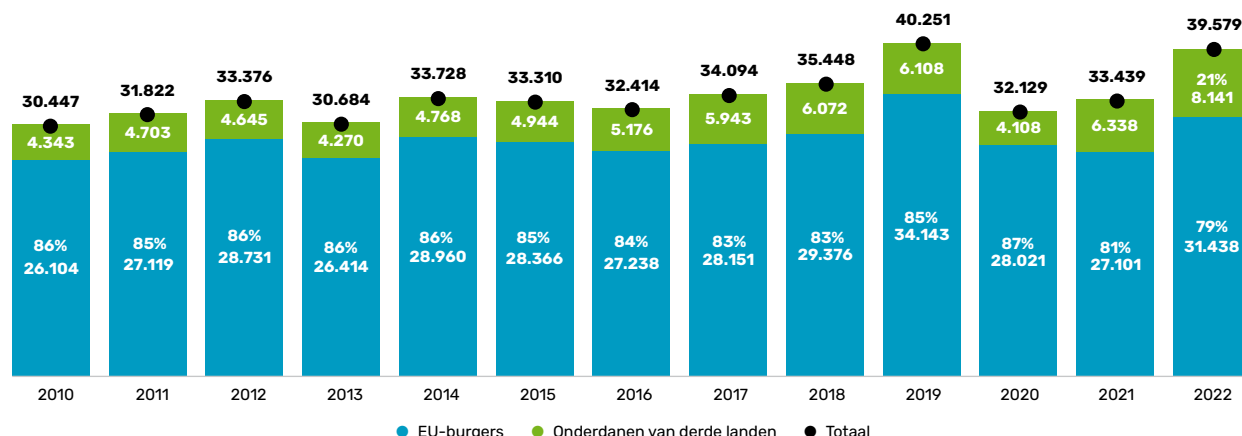
Visa om beroepsredenen uitgereikt aan nationaliteiten die minstens een keer in de top 5 stonden tussen 2019-2023

2. Toegang tot verblijf omwille van werk

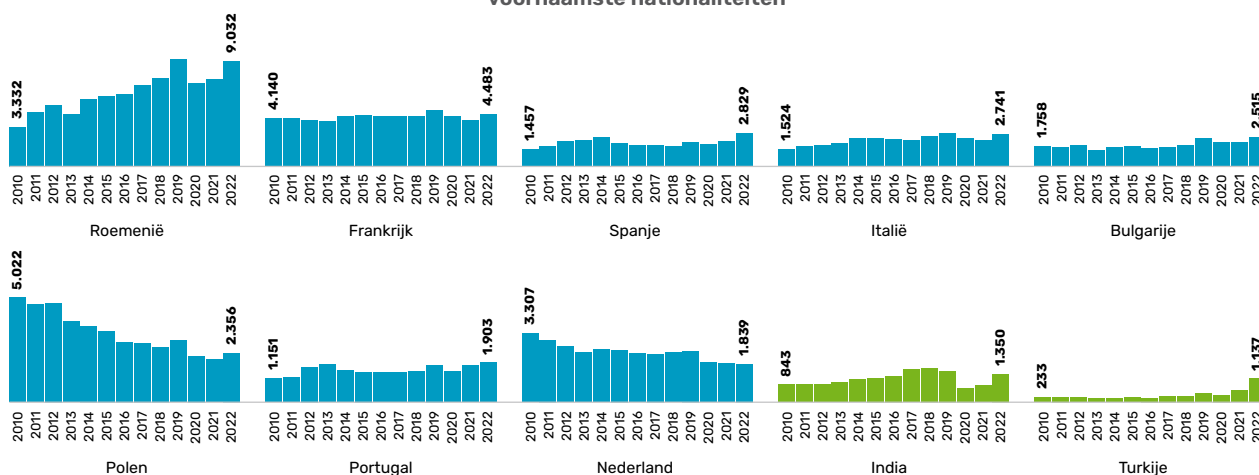
Eerste verblijfstitels afgegeven aan immigranten omwille van werk

Eerste verblijfstitels afgegeven aan in het buitenland geboren vreemdelingen omwille van werk

- In **2022** zijn er **39.579** eerste verblijfstitels omwille van werk afgeleverd aan in het buitenland geboren vreemdelingen, een stijging met 18% ten opzichte van het jaar voordien en van een vergelijkbaar niveau als in 2019, vlak voor de COVID-19-pandemie.
- Het voornaamste verschil met 2019 is de stijging, zowel in absolute als in relatieve termen, van het aantal begunstigden met een niet-EU nationaliteit.
- In de beschouwde periode werden er nooit zoveel eerste verblijfstitels omwille van werk uitgereikt aan onderdanen van derde landen.
- Desondanks wordt het leeuwendeel van deze eerste verblijfstitels ook in 2022 uitgereikt aan EU-burgers (79%).

Eerste verblijfstitels afgegeven aan in het buitenland geboren vreemdelingen omwille van werk - voornaamste nationaliteiten

- De absolute koploper naar nationaliteit is Roemenië en dat onafgebroken sinds 2012. Met 9.032 afgeleverde eerste verblijfstitels omwille van werk vertegenwoordigen zij 23% van het totaal in 2022.
- Het aantal Roemeense begunstigden kende door de jaren heen eveneens een sterke stijging, zelfs bijna een verdrievoudiging ten opzichte van 2010.
- De andere veelvoorkomende nationaliteiten vertonen door de jaren heen een (relatief lichte) stijging, met uitzondering van Polen en Nederland. Hun aantallen zijn zo goed als gehalveerd ten opzichte van 2010 met een daling van respectievelijk 53% en 44%.
- Door de verdubbeling van het aantal Turkse begunstigden ten opzichte van het jaar voordien wordt de top 10 van 2022 afgesloten door twee niet-EU nationaliteiten.

3. Toegang tot werk

Voorwaarden voor toelating tot arbeid voor werknemers

De voorwaarden voor de toelating tot arbeid zijn verschillend in de drie gewesten en in de Duitstalige Gemeenschap. Myria behandelde die regelgeving uitgebreid in de katern “Economische migratie, vrij verkeer en studenten” in het jaarverslag van 2020.¹ Hieronder worden enkele belangrijke elementen hernomen, die noodzakelijk zijn voor de interpretatie van de onderstaande cijfergegevens die per bevoegde regio worden gepresenteerd.

Toelating tot arbeid na een arbeidsmarktonderzoek

Algemeen geldt in de verschillende regio's nog altijd het principe dat een toelating tot arbeid alleen mogelijk is na een arbeidsmarktonderzoek door de toekomstige werkgever. Pas als de werkgever via een arbeidsmarktonderzoek aantoonst dat het voor hem niet mogelijk is om binnen een redelijke termijn onder de potentiële werknemers op de “lokale arbeidsmarkt”² een geschikte werknemer te vinden, kan een werkgever buiten de Europese Economische Ruimte iemand aanwerven. In de verschillende regio's zijn er wel vrijstellingen van het arbeidsmarktonderzoek voor een aantal specifieke categorieën van werknemers. In de praktijk is het zelfs zo dat de meerderheid van de toelatingen tot arbeid wordt toegekend aan categorieën van arbeidsmigranten die **vrijgesteld** zijn van het arbeidsmarktonderzoek:

- **VRIJSTELLING VOOR HOOGGESCHOOIDE WERKNEMERS:** In de verschillende regio's worden hooggeschoolde werknemers (hooggeschoolde (gedetacheerd), leidinggevende (gedetacheerd), internationaal docent, Europese blauwe kaart, “intra-company transferee” (ICT), stagair, en postdoctoraal onderzoeker) vrijgesteld van het arbeidsmarktonderzoek. Voor hen blijft de toegang tot de arbeidsmarkt laagdrempelig, maar die wordt wel gekoppeld aan een diplomavereiste (bachelor of master) en aan de vereiste van een marktconforme verloning. Hoogopgeleide arbeidskrachten werden al voor 2019 soepel toegelaten tot de arbeidsmarkten van de verschillende regio's, door een algemeen vermoeden van een tekort aan dergelijke profielen.
- **VRIJSTELLING VOOR KNELPUNTBEROEPEN:** In de verschillende regio's is er nog een andere uitzondering op de voorwaarde van het arbeidsmarktonderzoek, namelijk voor knelpuntberoepen in middengeschoolde functies, en dan vooral voor technisch geschoold personeel (niveau diploma secundair). Voor de knelpuntberoepen bestaat

het vermoeden dat er een structureel tekort is op de arbeidsmarkt en wordt er dus vanuit gegaan dat aan de voorwaarde inzake het arbeidsmarktonderzoek is voldaan.

Het Vlaamse Gewest hanteert een migratielijst middengeschoolde functies (momenteel 29 beroepen), die elke twee jaar wordt aangepast op basis van de jaarlijkse VDAB-knelpuntberoepenstudie en advies van de sociale partners. Ook het Waalse Gewest heeft een knelpuntberoepenlijst (momenteel 75 beroepen) die jaarlijks wordt aangepast.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt er nog met een oudere statische lijst uit 2006 gewerkt (momenteel 53 beroepen) en net als in de Duitstalige Gemeenschap (momenteel 67 beroepen) zijn deze functies, in tegenstelling tot de situatie in het Vlaamse en het Waalse Gewest, alleen toegankelijk voor langdurig ingezetenen derdelanders uit een andere EU-lidstaat. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt er in de loop van 2024 evenwel overgeschakeld naar een dynamische knelpuntberoepenlijst.

- **VRIJSTELLING VOOR BEPAALDE CATEGORIEËN WERKNEMERS:** Andere categorieën werknemers die worden vrijgesteld van het arbeidsmarktonderzoek zijn onder anderen (afhankelijk van de regio) beroepssporters, schouwspelartiesten, gespecialiseerde technici, werknemers die een beroepsopleiding volgen, au-pairjongeren en grensarbeiders. Ook voor beroepssporters en artiesten geldt de vereiste van een marktconforme verloning.

Seizoenarbeid

Sinds de omzetting van de Europese seizoenarbeidersrichtlijn op 7 mei 2020 dienen derdelanders voor seizoenarbeid – afhankelijk van de duur van hun tewerkstelling – een arbeidskaart B of gecombineerde vergunning aan te vragen (al dan niet in combinatie met een plukkaart). Gelet op het seizoensgebonden karakter van dat soort tewerkstelling komt deze categorie zo goed als volledig terecht binnen de arbeidskaart B. De sectoren waarin seizoenarbeid is toegelaten verschillen per regio. In het Vlaamse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap is een toelating voor seizoenarbeid bovendien afhankelijk gemaakt van een arbeidsmarktonderzoek. Seizoenarbeid is mogelijk gedurende maximaal 5 maanden per 12 maanden en is in alle regio's toegankelijk voor alle nationaliteiten.

¹ Myria, *Migratie in cijfers en in rechten 2020*, Katern Economische migratie, vrij verkeer en studenten, zie: <https://www.myria.be/nl/publicaties/jaarverslag-migratie-2020-in-katernen>.

² De lokale arbeidsmarkt wordt ruim bekeken, *in casu* iemand die aanwezig is op de Belgische arbeidsmarkt of op de arbeidsmarkt van de Europese Economische Ruimte (EU-lidstaten + Noorwegen, IJsland en Liechtenstein) en Zwitserland.

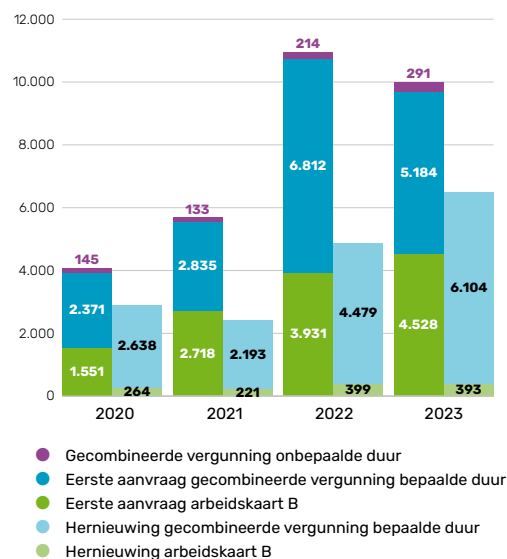
Toelating tot arbeid voor werknemers – Vlaams Gewest

In 2023 werden er **10.003** eerste toelatingen tot arbeid uitgereikt, een lichte daling (-9%) ten opzichte van 2022 toen er 10.957 eerste toelatingen werden geregistreerd.

- Er werden dan ook een kwart minder gecombineerde vergunningen van bepaalde duur uitgereikt (-24%) ten opzichte van het jaar voordien.
- Er werd evenwel een recordaantal weigeringen voor een gecombineerde vergunning van bepaalde duur geregistreerd. Met 1.459 weigeringen in 2023 betekent dat meer dan een vervijfvoudiging ten opzichte van het jaar voordien (258 weigeringen). Meer dan de helft van de weigeringen (55%) in 2023 betreft kandidaat-werknemers met de Turkse of de Marokkaanse nationaliteit in het kader van een middengeschoold knelpuntberoep of arbeidsmarktonderzoek. Ter herinnering: in het voorjaar van 2023 hebben de regionale en federale overheden meerdere visumaanvragen uit Marokko en Turkije tegengehouden omwille van vermoedelijke fraude.
- De toekenningen van de arbeidskaart B blijven stijgen (+597 toekenningen ten opzichte van 2022, of +15%).

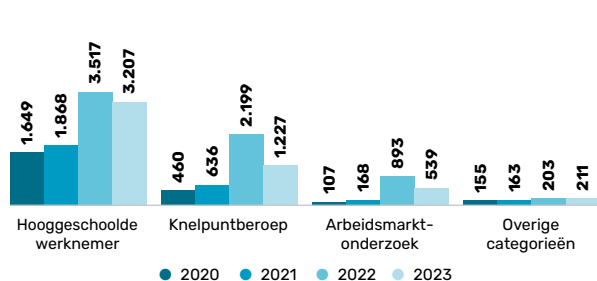
Bovenop deze eerste toelatingen werden er vorig jaar 6.497 toelatingen tot arbeid hernieuwd.

Uitgereikte toelatingen tot arbeid naar type aanvraag en type procedure

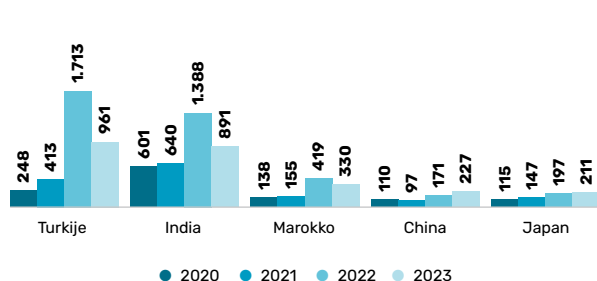

5.184 derdelanders verkregen voor het eerst een gecombineerde vergunning van bepaalde duur

Uitgereikte gecombineerde vergunningen (eerste aanvraag) naar categorie

Uitgereikte gecombineerde vergunningen (eerste aanvraag) naar voornaamste nationaliteit

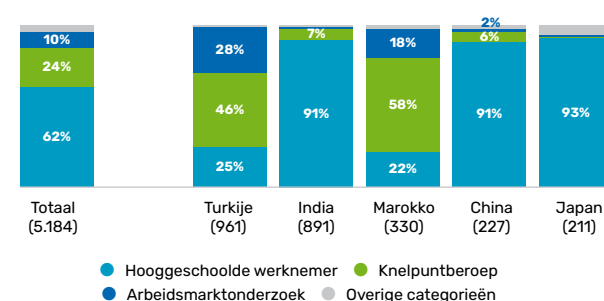

De daling van het totale aantal toegekende gecombineerde vergunningen voor een bepaalde duur manifesteert zich in alle categorieën, al is die het minst uitgesproken voor de hooggeschoolde werknemers (-9% ten opzichte van het jaar voordien). De toekenningen in het kader van middengeschoolde knelpuntberoepen of een arbeidsmarktonderzoek vallen sterk terug met respectievelijk 44% en 40%.

In relatieve termen blijft de categorie van hooggeschoolde werknemers met 62% van het totaal goed voor de meerderheid van de uitgereikte gecombineerde vergunningen van bepaalde duur. De middengeschoolde knelpuntberoepen en arbeidsmarktonderzoeken zijn goed voor respectievelijk 24% en 10% van het totaal.

Deze verhouding verschilt evenwel sterk naargelang van de nationaliteit.

Verdeling categorie gecombineerde vergunningen (eerste aanvraag) voor de voornaamste nationaliteiten in 2023

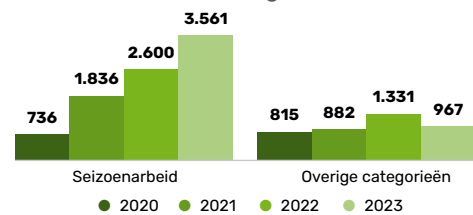
Onlangs de scherpe daling voor deze beide nationaliteiten blijven Turkije en India met voorsprong de voornaamste nationaliteiten van de begunstigden in 2023. Zij vertegenwoordigen samen meer dan een derde van de uitgereikte gecombineerde vergunningen van bepaalde duur. De top 5 wordt vervolledigd door Marokko, China en Japan.

De gecombineerde vergunningen die uitgereikt worden aan personen met de Indische, Chinese of Japanse nationaliteit vallen bijna uitsluitend in de hooggeschoolde categorie, terwijl Turkse en Marokkaanse werknemers bovengemiddeld vaak in het kader van een knelpuntberoep of een arbeidsmarktonderzoek een gecombineerde vergunning toegekend krijgen.

4.528 derdelanders verkregen voor het eerst een arbeidskaart B

- De sterke stijging van het aantal toekenningen voor arbeidskaarten B in het Vlaamse Gewest valt te verklaren door de toename van het aantal seizoenarbeiders. In 2023 werden er 3.561 arbeidskaarten B aan hen uitgereikt, een stijging met 37% ten opzichte van het jaar voordien.
- Land- en tuinbouw is veruit de voornaamste sector voor seizoenarbeid in Vlaanderen, goed voor 93% van het totaal in 2023. Daarnaast heeft de overgrote meerderheid van de seizoenarbeiders de Oekraïense nationaliteit (77%).

Uitgereikte arbeidskaarten B (eerste aanvraag) naar categorie

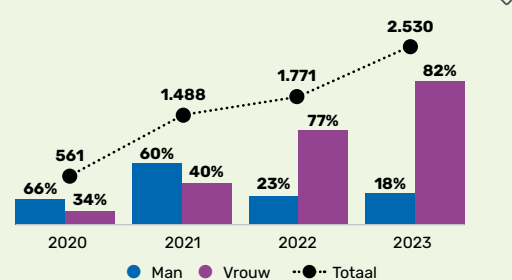

291 derdelanders verkregen een gecombineerde vergunning van onbepaalde duur

De voornaamste nationaliteiten van de begunstigden zijn Turkije (121), India (34), Marokko (29) en Tunesië (16).

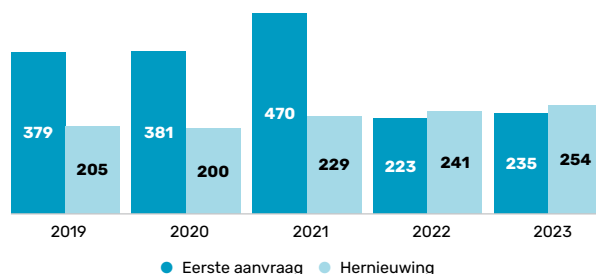
- De instroom van seizoenarbeiders met de Oekraïense nationaliteit blijft, ondanks de oorlog die woedt in Oekraïne, gestaag groeien in 2023.
- Er is wel een opvallende evolutie wat de verdeling volgens geslacht betreft. In tegenstelling tot de vooroorlogse situatie zijn de Oekraïense seizoenarbeiders voornamelijk vrouwen. Met 82% is hun aandeel nooit zo groot geweest.

Evolutie Oekraïense seizoenarbeid in de land- en tuinbouwsector

Beroepskaarten voor zelfstandigen – Vlaams Gewest

Uitgereikte beroepskaarten naar type procedure

- In 2023 werden er **235** beroepskaarten uitgereikt die voortvloeien uit een eerste aanvraag, een vergelijkbaar aantal als het jaar voordien.
- De voornaamste nationaliteiten van de begunstigden zijn India (32), Turkije (30), Pakistan (20), Iran (15) en de Verenigde Staten (15).
- Bovenop deze eerste toekenningen werden er vorig jaar 254 beroepskaarten hernieuwd.

Een nieuw beleid inzake economische migratie voor zelfstandigen

Vanaf 1 januari 2022 trad de nieuwe procedure omtrent de beroepskaarten in werking. Om de hier gepresenteerde cijfers te duiden, herneemt Myria bondig de voornaamste veranderingen op het vlak van de toekenningsvoorwaarden.

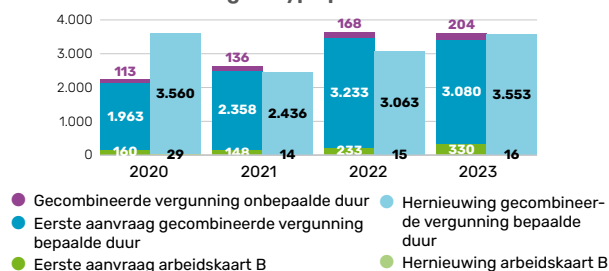
1. Er werden nieuwe ondernemingscategorieën ingevoerd met elk specifieke toekenningsvoorwaarden. Men onderscheidt klassieke ondernemingen (economische meerwaarde) van de innovatieve, cultureel/artistieke en sportieve zelfstandige ondernemingen.
 2. Binnen de grootste categorie van klassieke ondernemingen zijn de voorwaarden gevoelig verstrengd. Zo wordt er onder meer vereist dat de kandidaat-zelfstandige over een startkapitaal van 21.557 euro beschikt (jaarlijks indexeerbaar).
- » Voor meer informatie: zie het *Besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 15 oktober 2021 over de uitoefening van zelfstandige beroepsactiviteiten door buitenlandse onderdanen.*

Toegang tot werk – Duitstalige Gemeenschap

- In 2023 werden er, naar aanleiding van een eerste indiening, **8 arbeidskaarten B**, **37 gecombineerde vergunningen van bepaalde duur** en **2 gecombineerde vergunningen van onbepaalde duur** uitgereikt.
- Bij de 37 gecombineerde vergunningen van bepaalde duur is de voornaamste nationaliteit Turkije met 16 toekenningen.
- 6 van de 8 arbeidskaarten B werden toegekend aan vrouwelijke au pairs.
- Bovenop deze eerste toelatingen werden er vorig jaar 38 toelatingen tot arbeid hernieuwd.
- In 2023 verkregen **6 derdelanders** voor het eerst een beroepskaart om een zelfstandige activiteit aan te vatten.

Toelating tot arbeid voor werknemers – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Uitgereikte toelatingen tot arbeid naar type aanvraag en type procedure

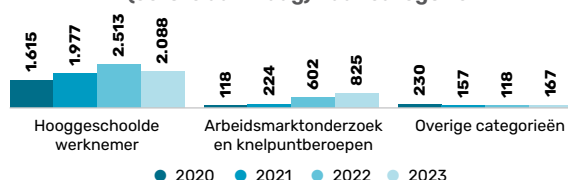
In 2023 werden er **3.614** eerste toelatingen tot arbeid uitgereikt, een aantal dat vergelijkbaar is met dat van het jaar voordien.

- Het aantal arbeidskaarten B zit in de lift maar blijft in absolute getallen relatief klein. In 2023 werden er 330 eerste uitreikingen geregistreerd, een honderdtal meer dan het jaar voordien.
- Het aantal gecombineerde vergunningen die voor het eerst worden uitgereikt kent wel een lichte daling van 5% ten opzichte van 2022. Toen werden er 3.233 toekenningen opgetekend.

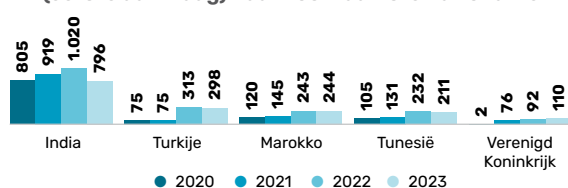
Bovenop de eerste toelatingen werden er vorig jaar 3.569 toelatingen tot arbeid hernieuwd.

3.080 derdelanders verkregen voor het eerst een gecombineerde vergunning van bepaalde duur

Uitgereikte gecombineerde vergunningen (eerste aanvraag) naar categorie

Uitgereikte gecombineerde vergunningen (eerste aanvraag) naar voornaamste nationaliteit

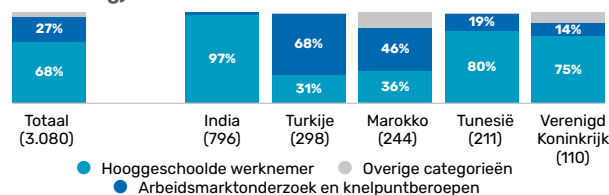
Net zoals in de jaren voordien blijft India met voorsprong de voornaamste nationaliteit van begunstigten en dat ondanks een daling van 22%. Met 796 toekenningen zijn zij goed voor een kwart van alle uitgereikte gecombineerde vergunningen van bepaalde duur. Andere belangrijke nationaliteiten zoals Turkije, Marokko, Tunesië en het Verenigd Koninkrijk blijven relatief stabiel ten opzichte van het jaar voordien.

De lichte daling van het totale aantal toegekende gecombineerde vergunningen voor een bepaalde duur manifesteert zich in de categorie van hooggeschoolde werknemers (-17% ten opzichte van het jaar voordien). De toekenningen in het kader van een arbeidsmarktonderzoek of een knelpuntberoep nemen gestaag toe met 37%.

In relatieve termen blijft de categorie van hooggeschoolde werknemers met 68% van het totaal goed voor de meerderheid van de uitgereikte gecombineerde vergunningen van bepaalde duur. De arbeidsmarktonderzoeken en knelpuntberoepen zijn goed voor 27% van het totaal.

Deze verhouding verschilt evenwel sterk naargelang van de nationaliteit.

Verdeling categorie gecombineerde vergunningen (eerste aanvraag) voor de voornaamste nationaliteiten in 2023

De gecombineerde vergunningen die worden uitgereikt aan personen met de Indische nationaliteit vallen bijna uitsluitend in de hooggeschoolde categorie. Ook Tunesische en Britse begunstigten worden voornamelijk als hooggeschoolde werknemers aangeworven.

Turkse en Marokkaanse werknemers verkrijgen daarentegen bovengemiddeld vaak een gecombineerde vergunning in het kader van een arbeidsmarktonderzoek of een knelpuntberoep.

330 derdelanders verkregen voor het eerst een arbeidskaart B

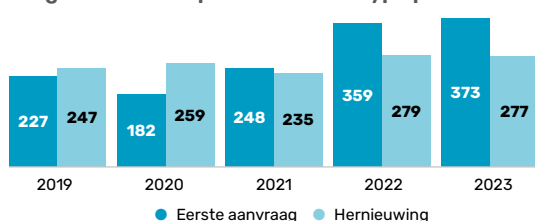
- Met een verdrievoudiging ten opzichte van het jaar voordien is India de voornaamste nationaliteit van de begunstigten. Met 109 uitgereikte arbeidskaarten B vertegenwoordigen zij een derde van het totaal.
- Andere belangrijke nationaliteiten zijn het Verenigd Koninkrijk (59), Madagaskar (23), de Verenigde Staten (22) en Brazilië (16).
- Deze arbeidskaarten werden voornamelijk uitgereikt aan hooggeschoolde werknemers (197 gevallen of 60%) of aan au pairs (98 gevallen of 30%).

204 derdelanders verkregen een gecombineerde vergunning van onbepaalde duur

De voornaamste nationaliteiten van de begunstigten zijn Tunesië (40), Marokko (32), India (23), Turkije (21), Algerije en Libanon (allebei 11).

Beroepskaarten voor zelfstandigen – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Uitgereikte beroepskaarten naar type procedure

- In 2023 werden er **373** beroepskaarten uitgereikt die voortvloeien uit een eerste aanvraag, een aantal dat vergelijkbaar is met dat van het jaar voordien.

- De voornaamste nationaliteiten van de begunstigten zijn India (60), Tunesië (51), Libanon (48), Marokko (28) en het Verenigd Koninkrijk (23).

- Bovenop deze eerste toekenningen werden er vorig jaar 277 beroepskaarten hernieuwd.

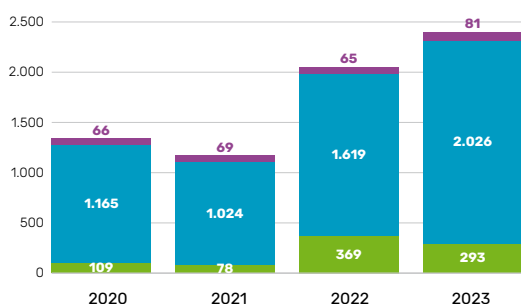
Verskil in de rapportage maakt vergelijkingen tussen regio's moeilijk

Vergelijkingen tussen regio's met betrekking tot de toelating tot arbeid vormen geen eenvoudige oefening, niet alleen door verschillen in voorwaarden en regelgeving (zie *supra*), maar ook door verschillen in rapportage. De betrokken dienst van het Waalse Gewest veranderde vanaf 2022 gedeeltelijk van backoffice-systeem, wat de nodige uitdagingen rond dataverzameling met zich meebracht. Zo is het op basis van de beschikbare gegevens voor het Waalse Gewest niet langer mogelijk om een onderscheid te maken tussen eerste aanvragen en hernieuwingen, in tegenstelling tot de andere regio's.

Toelating tot arbeid voor werknemers – Waals Gewest

Uitgereikte toelatingen tot arbeid naar type aanvraag (eerste aanvragen en hernieuwingen samen)

In 2023 werden er **2.400** toelatingen tot arbeid uitgereikt, een stijging met **17%** ten opzichte van 2022 toen er **2.053** toekenningen werden opgetekend.

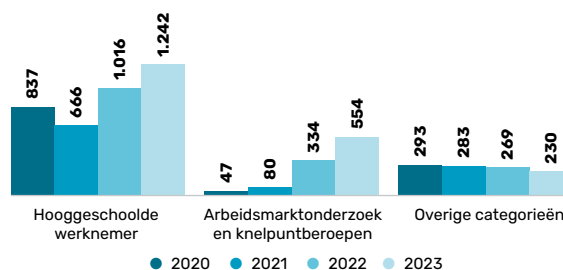
- Deze stijging komt hoofdzakelijk tot stand door de sterke toename van het aantal gecombineerde vergunningen van bepaalde duur (van **1.619** naar **2.026**, of **+25%**).
- Ook het aantal arbeidskaarten B **loopt licht terug**: van **369** toekenningen in 2022 naar **293** toekenningen in 2023.

- Gecombineerde vergunning onbepaalde duur
- Gecombineerde vergunning bepaalde duur
- Arbeidskaart B

2.026 derdelanders verkregen een gecombineerde vergunning van bepaalde duur

- De voornaamste nationaliteiten van begunstigden zijn Marokko (219), Kameroen (181), Tunesië (172), India (166) en Turkije (158).
- Hooggeschoolde werknemers (1.016) blijven goed voor het merendeel (61%) van de toekenningen in 2023 maar het aandeel gecombineerde vergunningen in het kader van knelpuntberoepen en arbeidsmarktonderzoeken (554) blijft stijgen tot 27% van het totaal in 2023.

Uitgereikte gecombineerde vergunningen (eerste aanvraag + hernieuwing) naar categorie

293 derdelanders verkregen een arbeidskaart B

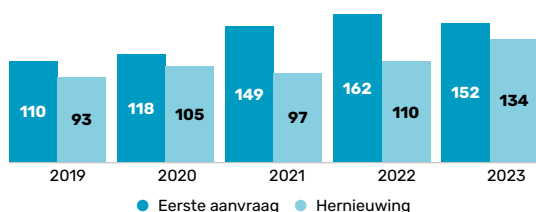
- De voornaamste nationaliteiten zijn Japan (61), het Verenigd Koninkrijk (43), Madagaskar (36), de Verenigde Staten (33) en Marokko (15).
- De voornaamste categorieën waarbij een arbeidskaart werd toegekend zijn au pairs (28% van het totaal), hooggeschoolde werknemers (28%) en gespecialiseerde technische profielen (24%).

81 derdelanders verkregen een gecombineerde vergunning van onbepaalde duur

De voornaamste nationaliteiten van begunstigden zijn Kameroen (20), Tunesië (19), Marokko (18) en Algerije (7).

Beroepskaarten voor zelfstandigen – Waals Gewest

Uitgereikte beroepskaarten naar type procedure

- In 2023 werden er **152** beroepskaarten uitgereikt die voortvloeien uit een eerste aanvraag, een vergelijkbaar aantal als de jaren voordien.
- De voornaamste nationaliteiten van de begunstigden zijn Marokko (32), Kameroen (28), Tunesië (25), Algerije (11) en Brazilië (10).
- Bovenop deze eerste toekenningen werden er vorig jaar **134** beroepskaarten hernieuwd.

Detacheringen

Binnen de Europese Unie (EU) kunnen personen die in een lidstaat werken naar een andere lidstaat worden gedetacheerd om daar een dienstenovereenkomst uit te voeren, en dat ongeacht hun nationaliteit. Dat is **het gevolg van het vrij verkeer van diensten** binnen de EU, een fenomeen dat in het recente verleden gestaag is toegenomen. Indien de onderneming niet binnen de EU gevestigd is, spreekt men van **internationale detachering**.

Buitenlandse gedetacheerde werknemers en zelfstandigen die in België een tijdelijke opdracht komen uitvoeren moeten de Belgische overheid daarvan op de hoogte stellen vooraleer zij hun activiteiten aanvangen, ongeacht of het een intra-Europese of internationale detachering betreft. Dat gebeurt via een **verplichte LIMOSA-melding**. De voorafgaandelijke melding wordt online ingediend en verzameld door de **Rijksdienst voor Sociale Zekerheid**. De buitenlandse werkgever moet via de LIMOSA-melding informatie meedelen die de bevoegde administraties in staat stelt om controles uit te voeren op de werkplek, rond de identiteit van de buitenlandse werkgever, de Belgische klant, de contactpersoon voor de melding, en de gedetacheerde werknemer(s) verbonden aan de dienstverlening; het type detachering (arbeidsstatuut, sector van dienstverlening); de verwachte duur van de detachering; en het adres van de werkplek in België.

Om detachering naar België in kaart te brengen, kent LIMOSA een aantal aanzienlijke beperkingen:

- Een melding in LIMOSA staat niet noodzakelijk gelijk aan een tewerkstelling. In LIMOSA wordt alleen de **intentie** gemeld om personen te detacheren naar België.
- Onderschatting van de omvang van inkomende detachering omdat **bepaalde categorieën** (veelal detacheringen van korte duur) worden **vrijgesteld** van een LIMOSA-melding.
- Mogelijk **onvolledig beeld** van inkomende detachering door **zelfstandigen** omdat er sinds 2019 alleen een meldingsplicht bestaat voor drie fraudegevoelige sectoren: bouw, vleesverwerking en schoonmaak.
- De **gemelde duur** van een detachering is niet noodzakelijk gelijk aan de **werkelijke duur** van die detachering.
- **Zelfrapportering** van de **sector van tewerkstelling** verschilt mogelijk van de werkelijke situatie. Ondanks de mogelijkheid om activiteiten in zeventien specifieke sectoren te melden, blijkt bovendien dat een groot aandeel van de detacheringen gemeld wordt in de categorie "andere sector".
- Sinds februari 2022 wordt detachering in het kader van activiteiten binnen het **wegtransport** niet langer gemeld in LIMOSA, maar wel in het Europese *Internal Market Information system* (IMI).

Ondanks deze beperkingen is LIMOSA de beste bron die voorhanden is om de omvang en de kenmerken van detachering naar België te analyseren. Aangezien de analyse alleen officiële cijfers betreft, blijven officiële (schijn-) detacheringen die al dan niet van frauduleuze aard zijn buiten beschouwing.

De cijfers die hier worden voorgesteld betreffen het **aantal unieke gedetacheerde personen** (een persoon die geregistreerd is in LIMOSA en die minstens een dag als gedetacheerde in België is gemeld). Het referentiejaar is het jaar waarin de LIMOSA-melding werd gecreëerd. Een unieke persoon kan meerdere keren worden gedetacheerd en dus het voorwerp uitmaken van verschillende LIMOSA-meldingen in eenzelfde referentiejaar, maar wordt maar één keer geteld. Let wel, het betreft uitsluitend unieke personen met detacheringen die in dat jaar werden gemeld.

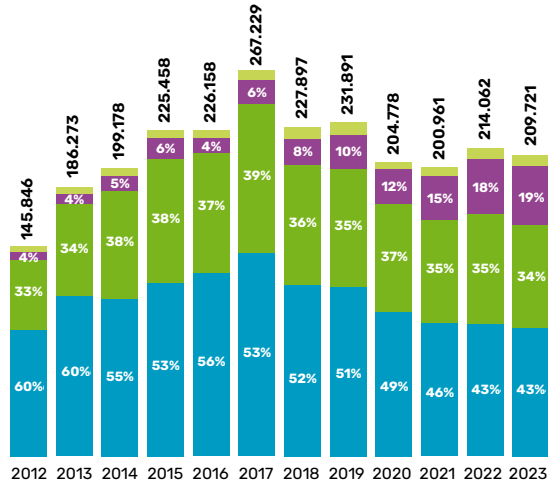
Unieke personen met detacheringen die al in voorgaande jaren gemeld werden in LIMOSA waarbij de detacheringperiode over twee of meer jaren loopt zijn alleen zichtbaar in het eerste jaar (het jaar waarin de melding gecreëerd werd).

Om vergelijkingen over de jaren heen mogelijk te maken, worden detacheringen in de **transport- en distributiesector** (in 2021 nog goed voor 18% van het totale aantal unieke personen die naar België werden gedetacheerd) van de volgende analyse **uitgesloten**.

Detachering naar België - Evolutie tussen 2012 en 2023

Unieke gedetacheerde personen naar nationaliteit en vestigingsplaats van de werkgever (voor derdelanders)

● Derdelanders gezonden uit derde landen
 ● Derdelanders gezonden uit de EU-27 + EVA
 ● 13 nieuwe lidstaten van de EU
 ● EU-14+

⚠ De cijfers capteren zowel gedetacheerde werknemers als zelfstandigen die zichzelf detacheren (zie onder). De term EU+ verwijst naar de EU-lidstaten + IJsland, Noorwegen, Zwitserland en Liechtenstein.

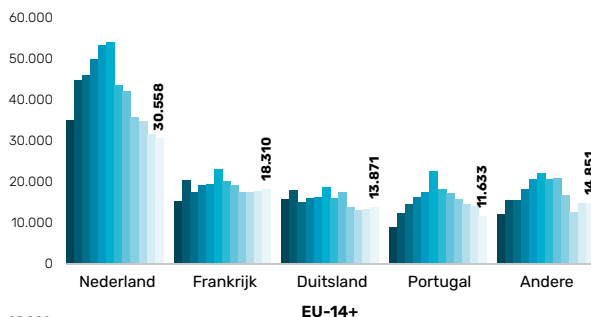
In 2023 werden 209.721 naar België gedetacheerde personen in LIMOSA geregistreerd

- Dat is een daling met 2% ten opzichte van 2022. Toen werden er 214.062 personen geregistreerd.
- Het aantal gedetacheerde personen vertoont sinds 2017 een dalende trend.

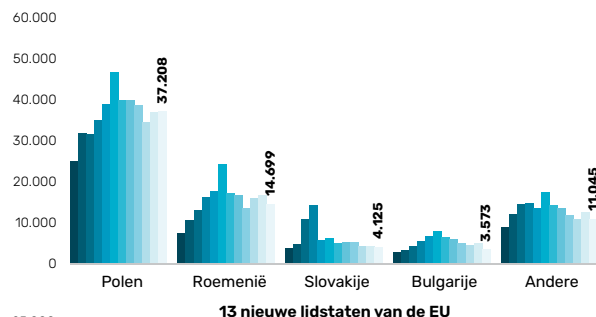
In 2023:

- Had **43%** van de gedetacheerde personen een EU-14+ nationaliteit. Dat aandeel is de jongste tien jaar sterk gedaald (het komt van 60% in 2012).
- Had **34%** een nationaliteit van de 13 nieuwe EU-lidstaten. Dat aandeel is tussen 2012 en 2017 gegroeid maar blijft sinds 2018 stabiel rond de 35%.
- Had 22% een nationaliteit van een derde land. Binnen deze groep hebben vooral de derdelanders die vanuit een EU-onderneming gezonden worden sterk aan belang gewonnen: hun aandeel stijgt van 4% in 2012 naar **19%** in 2023. Het aandeel derdelanders dat gezonden wordt door een onderneming die niet in de EU gevestigd is, is veel kleiner en blijft stabiel rond de **3%**.

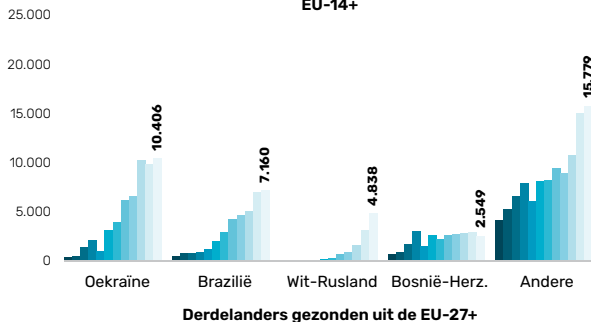
Voornaamste nationaliteiten die de afgelopen 10 jaar gedetacheerd werden, per groep, evolutie 2012-2023

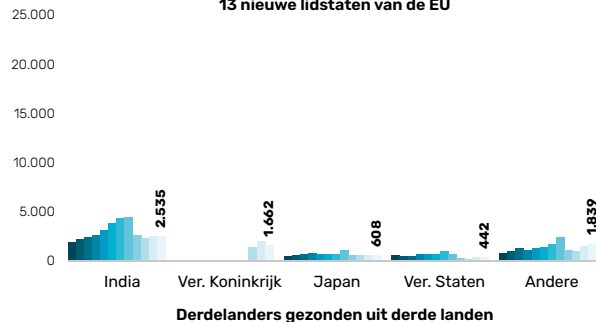
EU-14+

13 nieuwe lidstaten van de EU

Derdelanders gezonden uit de EU-27+

Derdelanders gezonden uit derde landen

● 2012 ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016 ● 2017 ● 2018 ● 2019 ● 2020 ● 2021 ● 2022 ● 2023

- De voornaamste EU-14+ nationaliteiten zijn Nederland, Frankrijk, Duitsland en Portugal, samen goed voor 83% van de EU-14+ groep in 2023.
- De voornaamste EU-13 nationaliteiten zijn Polen, Roemenië, Slovakije en Bulgarije, samen goed voor 84% van de EU-13 groep.
- India, het Verenigd Koninkrijk, Japan en de Verenigde Staten vertegenwoordigen samen 74% van de totale groep derdelanders gezonden vanuit derde landen.

- Binnen de groep derdelanders gezonden vanuit EU+ lidstaten zijn Oekraïne, Brazilië, Wit-Rusland en Bosnië-Herzegovina de voornaamste nationaliteiten, samen goed voor 61% van de totale groep derdelanders gezonden vanuit EU+ lidstaten. Deze groep wordt door de jaren heen alsmaar diverser. Zo valt recentelijk een stijging op bij gedetacheerden met een Kaukasische of Centraal-Aziatische nationaliteit (Azerbeidzjan, Georgië en Oezbekistan).

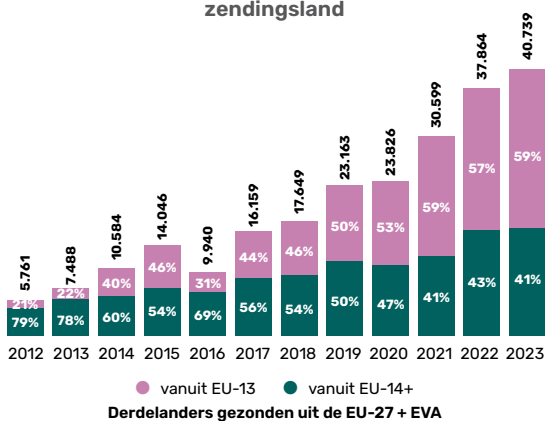
Intra-EU detacheringen van derdelanders

Bij de interpretatie van de cijfers is het belangrijk om te weten dat de nationaliteit van de gedetacheerde arbeidskracht niet noodzakelijk overeenstemt met het zendingsland van de buitenlandse werkgever. Zo had in 2023 34% van de gedetacheerde werknemers een nationaliteit die verschilde van het land waar hun werkgever

was gevestigd, onder wie 2.079 Fransen die gezonden werden vanuit Luxemburg en 1.827 Polen die gezonden werden vanuit Nederland. Een meer omvangrijke en sterk groeiende groep zijn evenwel de onderdanen van derde landen die door hun Europese werkgevers naar België worden gedetacheerd.

Derdelanders worden doorgaans geassocieerd met de 'traditionele' vorm van arbeidsmigratie op basis van een arbeidskaart/gecombineerde vergunning (zie hierboven).

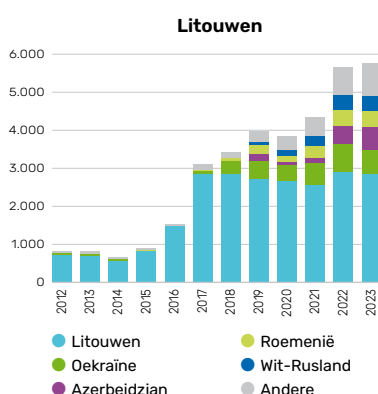
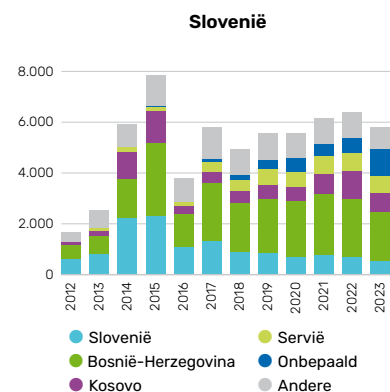
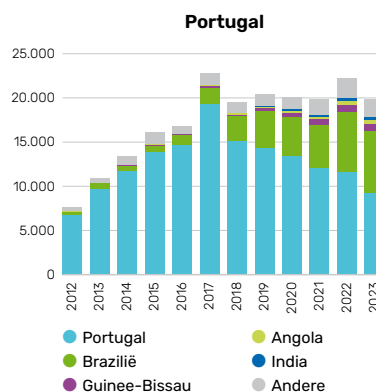
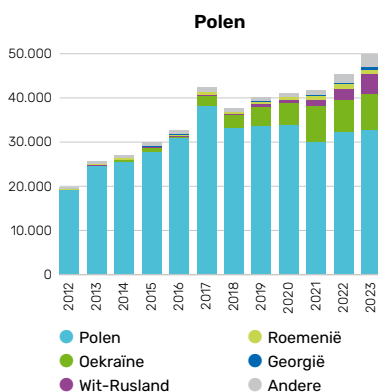
Intra-EU detachering van derdelanders volgens zendingsland

Als gevolg van de rechtspraak van het Europees Hof van Justitie kunnen derdelanders die in een lidstaat een geldige werk- en verblijfsvergunning hebben evenwel vrij worden gedetacheerd naar andere EU-lidstaten, zoals België. Deze evolutie heeft geleid tot een stijgende instroom van derdelanders via het kanaal van de intra-EU detachering.

- Zo werden er vorig jaar 40.739 derdelanders gedetacheerd vanuit de EU-27+, een verzevenvoudiging ten opzichte van 2012 toen er 5.761 personen werden geregistreerd.
- De evolutie is des te sterker voor de zendingslanden die deel uitmaken van de 13 nieuwe EU-lidstaten. In absolute aantallen worden er 20x meer derdelanders gedetacheerd ten opzichte van 2012. Vanuit de EU-14+ zendingslanden is er een verviervoudiging in dezelfde periode.
- Dat vertaalt zich dan ook in het relatieve gewicht van de zendingslanden, het aandeel intra-EU detachering van derdelanders vanuit de 13 nieuwe lidstaten stijgt van 21% naar 59% in de beschouwde periode.

Unieke gedetacheerde personen naar nationaliteit voor de voornaamste EU-zendingslanden van derdelanders, evolutie 2012-2023

- Deze cijfers maken duidelijk dat de mobiliteit van derdelanders via intra-EU detachering een substantieel en groeiend fenomeen vormt. In alle zendingslanden is het aantal gedetacheerde arbeidskrachten met de nationaliteit van het zendingsland sinds 2017 gedaald. Tegelijk is het aantal derdelanders dat gedetacheerd wordt vanuit deze landen toegenomen, waardoor het totale aantal gedetacheerde arbeidskrachten na 2017 stabiel blijft of zelfs is toegenomen.
- Deze figuren tonen het belang van historische en culturele banden voor de derdelander-mobiliteitsstromen. Zo vormen Polen en Litouwen de voornaamste zendingslanden voor Oekraïense en Wit-Russische arbeidskrachten, terwijl Brazilianen vanuit Portugal gedetacheerd worden, en Bosniërs, Kosovaren en Serviërs vanuit Slovenië worden gezonden.

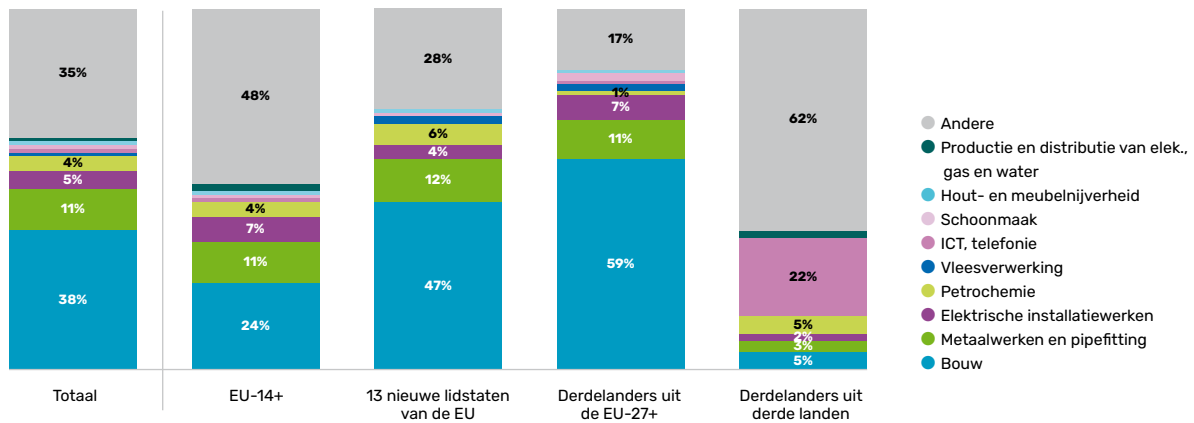
Detachering naar België - Kenmerken

- Wat de sector van de dienstverlening betreft, wordt detachering vaak geassocieerd met een aantal specifieke arbeidsintensieve sectoren. De onderstaande figuur bevestigt de bouwsector als de voornaamste bestemming voor dienstverlening, met **38%** van de unieke personen in 2023.
- Toch omvat detachering een breder scala aan sectoren, waaronder metaalwerken (**11%**), elektrische installatiewerken (**5%**), petrochemie (**4%**), vleesverwerking (**1%**) en ICT (**1%**). Daarenboven wordt **35%** van de personen geregistreerd in een "andere sector",

een categorie die waarschijnlijk ook heel wat 'hooggeschoolde' detachering capteert.

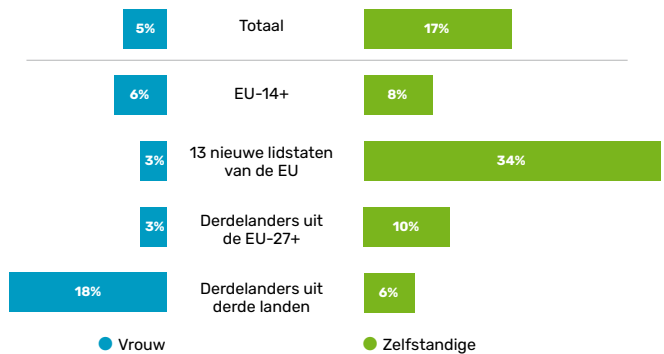
- De figuur toont bovendien een hogere concentratie van detachering in de bouwsector bij EU-13 burgers (**47%**) en bij derdelanders gezonden uit EU-27+ zendinglanden (**59%**). EU-14+ burgers, en met name ook derdelanders gezonden uit derde landen, werken dan weer relatief vaker in elektrische installatiewerken, ICT, en in een "andere sector", wat erop lijkt te wijzen dat zij vaker voor hooggeschoolde dienstverlening worden ingeschakeld.

Verdeling van de sector van dienstverlening in 2023, totaal en per groep

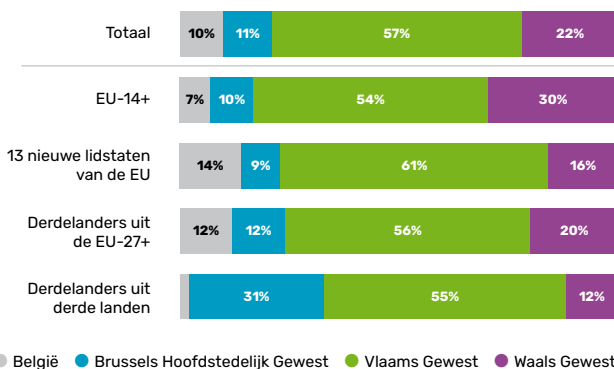

- In 2023 vertegenwoordigen vrouwen maar **5%** van de gedetacheerde arbeidskrachten. In de groep van derdelanders die internationaal worden gedetacheerd is het aandeel vrouwen met 18% veel groter dan gemiddeld.
- Bij **17%** van de unieke personen gaat het om zelfstandigen die zichzelf naar België detacheerden. EU-13 burgers zijn het vaakst aan de slag als gedetacheerde zelfstandigen (**34%** in 2023), terwijl dat aandeel aanzienlijk lager is bij de andere groepen.

Verdeling van geslacht en type detachering in 2023, totaal en per groep

Verdeling regio van detacheringsplaats in 2023, totaal en per groep

- In 2023 wordt **57%** van de unieke personen naar het Vlaamse Gewest gedetacheerd, tegenover **22%** naar het Waalse Gewest, en **11%** naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De overige **10%** werkt in meerdere gewesten.
- Derdelanders die uit derde landen gezonden worden zijn sterk oververtegenwoordigd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (**31%**), terwijl EU-13 burgers sterker vertegenwoordigd zijn in het Vlaamse Gewest (**61%**).

⚠ De categorie "België" capteert personen die naar meerdere gewesten worden gedetacheerd.

Studentenmigratie

Migraties naar België om studieredenen worden weergegeven aan de hand van meerdere soorten gegevens:

1. Toegang tot het grondgebied om studieredenen

Om tot het Belgische grondgebied toegang te krijgen, moeten de onderdanen van bepaalde landen in het bezit zijn van een visum (zie de katern "Toegang tot het grondgebied"). De eerste gegevensbron betreft specifiek de **visa lang verblijf toegekend om studieredenen**.

- Deze statistieken hebben betrekking op de visumaanvragen die werden ingediend bij de Belgische ambassades en consulaten in het buitenland met het oog op een verplaatsing naar België en bij de Belgische posten aan de buitengrenzen van de Schengenruimte.
- De populatie betreft dus alleen onderdanen van derde landen die een visum lang verblijf aanvragen.
- De gegevens kunnen worden voorgesteld op basis van het jaar van de visumaanvraag of het jaar van de beslissing. Soms zitten er tussen de indiening van een visumaanvraag en de beslissing meerdere maanden. De beslissingen die in een bepaald jaar werden genomen hebben derhalve niet noodzakelijk betrekking op de aanvragen in datzelfde jaar.
- In eerdere edities van dit jaarverslag maakte Myria gebruik van gegevens afkomstig van de FOD Buitenlandse Zaken. Vanaf deze editie van het jaarverslag wordt er een beroep gedaan op de gegevens afkomstig uit de EVIBEL-databank van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ).
- Het feit dat er aan een persoon een visum is afgegeven biedt geen garantie dat die het Belgische grondgebied ook effectief heeft betreden. Sommigen halen hun visum nooit af of zullen het nooit gebruiken. De afgifte van een visum betekent evenmin dat de persoon de Belgische grens mag oversteken. Aan de grens wordt er een controle uitgevoerd die soms tot een weigering van effectieve toegang tot het grondgebied kan leiden, ondanks het bezit van een visum.
- De hieronder gepresenteerde gegevens hebben betrekking op de periode 2016-2023 en werden geraadpleegd op 22 mei 2024.

2. Toegang tot verblijf om studieredenen

De **eerste verblijfstitels uitgereikt om studieredenen** vormen een tweede gegevensbron.

- Deze statistieken hebben betrekking op de verblijfskaarten en -documenten die voor het eerst worden afgeleverd. Deze worden gemakshalve de eerste verblijfstitels genoemd. Vreemdelingen die het Belgische grondgebied binnenkomen, of hier geboren worden, moeten zich laten registreren in de gemeente waar zij verblijven en krijgen dan een dergelijke verblijfstitel op basis van hun visumtype of machtiging tot verblijf.
- De populatie verderop in deze katern betreft zowel onderdanen van de EU als van derde landen, geboren in het buitenland.
- De meest recente gegevens hebben betrekking op de periode 2010-2022.

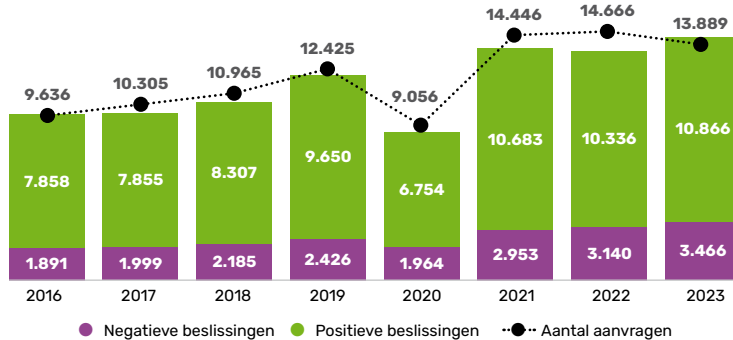
De populatie van deze bronnen kan overlappen

Het is mogelijk dat eenzelfde persoon tijdens hetzelfde kalenderjaar in de beide gegevensbronnen opduikt. Zo kan een visumplichtige onderdaan van een derde land een visum toegekend krijgen in het voorjaar om vervolgens in het najaar naar België te reizen en zich te registreren in de gemeente waar men verblijft. Deze persoon ontvangt dan in hetzelfde jaar zowel een visum als een eerste verblijfstitel.

Dat hoeft uiteraard niet altijd het geval te zijn. Zo kunnen bepaalde personen visumvrij reizen, geboren zijn in België, al een eerste verblijfstitel bekomen hebben in het verleden, ...

Visa lang verblijf

Aantal aanvragen en beslissingen voor visa lang verblijf om studieredenen

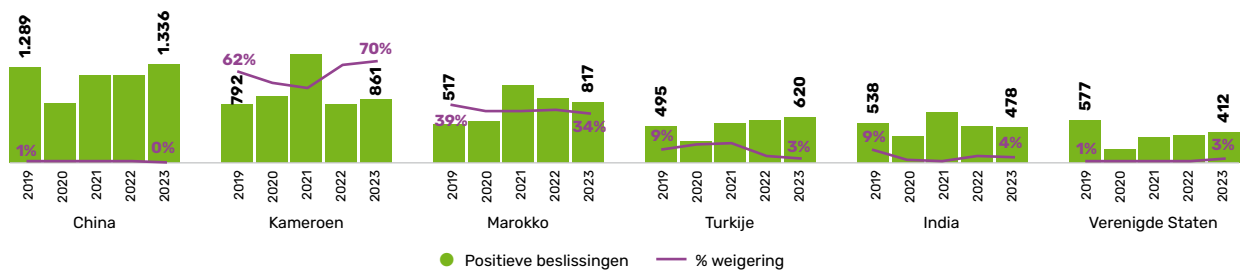
In 2023:

- Werden er 13.889 aanvragen geregistreerd voor een visum lang verblijf omwille van studieredenen, een lichte daling met 5% ten opzichte van het jaar voordien.
- Werden er 14.332 beslissingen genomen, waarvan **10.866 positieve (76%)** en **3.466 negatieve (24%)**.

Het relatief grote aantal negatieve beslissingen valt hoofdzakelijk te verklaren door het grote aantal weigeringen voor aanvragers met de Kameroense nationaliteit. Hun gemiddelde weigeringspercentage loopt op tot 70%.

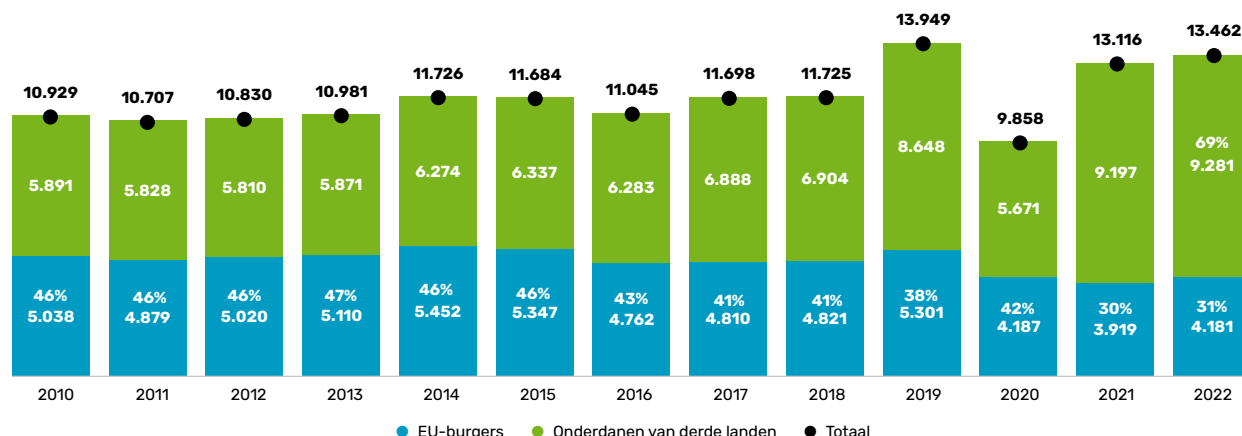
Desondanks blijft Kameroen een van de voornaamste nationaliteiten van begunstigden, na China.

Visa om studieredenen uitgereikt aan nationaliteiten die minstens een keer in de top 5 stonden tussen 2019 en 2023

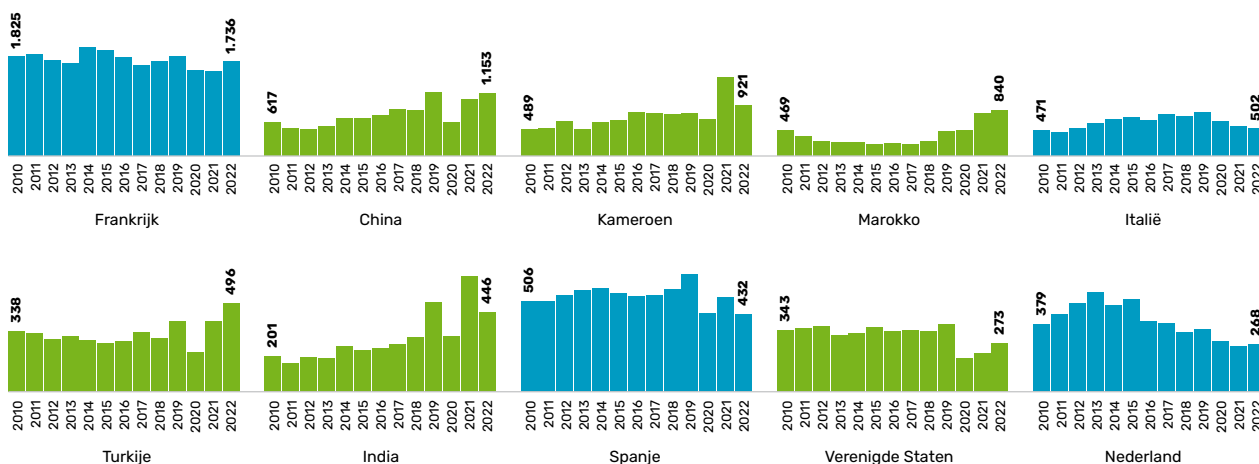
Eerste verblijfstitels afgegeven aan immigranten omwille van studies

Eerste verblijfstitels afgegeven aan in het buitenland geboren vreemdelingen omwille van studies

- In **2022** zijn er **13.462** eerste verblijfstitels omwille van studies afgeleverd aan in het buitenland geboren vreemdelingen, goed voor een kleine stijging met 3% ten opzichte van het jaar voordien en van een vergelijkbaar niveau als in 2019, vlak voor de COVID-19-pandemie.
- Het voornaamste verschil met de periode voor de pandemie is de stijging, zowel in absolute als in relatieve termen, van het aantal begunstigden met een niet-EU nationaliteit.
- In de beschouwde periode werden er nooit zoveel eerste verblijfstitels omwille van studies uitgereikt aan onderdanen van derde landen.

Eerste verblijfstitels afgegeven aan in het buitenland geboren vreemdelingen omwille van studies - voornaamste nationaliteiten

- Net zoals in de jaren voordien het geval was, is Frankrijk de voornaamste nationaliteit van de begunstigden. Met 1.736 afgeleverde eerste verblijfstitels omwille van studies vertegenwoordigen zij 13% van het totaal in 2022.
- Andere EU-nationaliteiten in de top 10 zoals Italië, Spanje en Nederland vertonen de afgelopen jaren een subtiele daling. Ook de Verenigde Staten zitten nog onder het niveau van 2019.
- Dat in tegenstelling tot de niet-EU nationaliteiten wiens aantallen wel hersteld zijn ten opzichte van 2019 (China en India) of die zelfs overtroffen hebben (Marokko en Turkije).